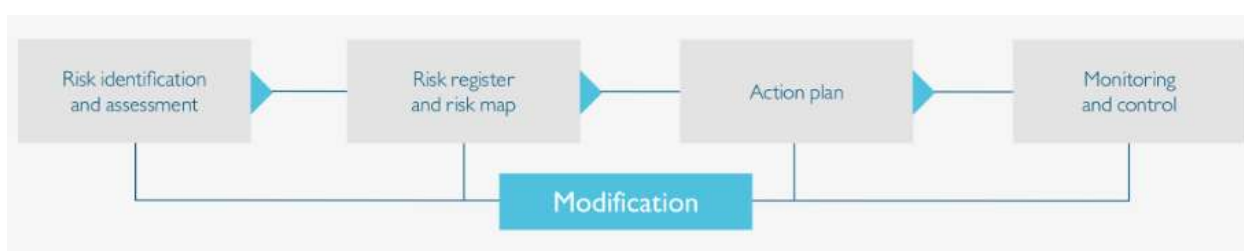

13- семинар сабағы. Тәуекелдерді басқару технологиясы

Тәуекелдерді тиімді басқару ісі Топтың стратегиясына ықпал етеді және акционерлерді қорғауға көмектеседі және біздің операциялық іс-қызметімізде маңызды орын алады

Кезінде пайда болу мүмкіндігімен байланысты белгісіздік қолайсыз жағдайлар мен салдарларды шешуді іске асыру, тәуекел ұғымымен сипатталады.

ТӘУЕКЕЛДЕРДІ БАСҚАРУ ЖҮЙЕСІ

Топта тәуекелдерді нақтылы сәйкестендіруді, тиімді басқаруды және оларға тұрақты мониторинг жүргізуді қамтамасыз етуге арналған жіті әзірленген тәуекелдерді басқару жүйесі қабылданған. Осы жүйе аясында өндірістік кәсіпорындар, құрылымдық бөлімшелер деңгейінде және тұтас Топ бойынша тәуекелдер анықталып, сәйкестендіріледі, бағаланады және бақылауға алынады. Топтың тәуекелдер менеджері тәуекелдерді сәйкестендіру және бағалау қызметін үйлестіреді және сәйкестендірілген тәуекелдерге әрекет етудің тиісті тәсілдерін әзірлеуге көмектеседі. Директорлар кеңесін және оның комитеттерін Топтың іскерлік қызметі қандай тәуекелдерге ұшырасып жатқандығынан хабардар ету үшін оларға барлық мәлімет толықтай ұдайы түрде беріліп тұрады.

Тәуекелдерді басқару жүйесінің көмегімен Топтың негізгі тәуекелдері сәйкестендіріліп, олардың әрқайсысына ықпал ету және пайда болу ықтималдығының әлеуетті деңгейіне байланысты бағаланады. Негізгі тәуекелдер Топтың тәуекелдер матрицасына енеді. Директорлар кеңесі және Аудит жөніндегі комитет Топтың негізгі тәуекелдерін саладағы ұқсас компаниялардың негізгі тәуекелдерін салыстырмалы талдауы негізінде алады және Топтың тәуекелдер матрицасында көрсетілген тәуекелдерді басқару бойынша, сондай-ақ тәуекелдер мониторингі бойынша жасалған жұмысының есептерін тұрақты мониторинг кепілдігін қамтамасыз ету үшін және оларды азайту шараларын қолдану үшін қарап тексереді. Осы мониторингті үздіксіз жүргізу үрдісі зардаптарын азайту шараларын қай жерде қолдану керектігін көрсетеді. Басшылық төменгі тәуекелдерді де тап осылай үздіксіз бағалап, бақылап отырады.

Жаңа жобаларды салу және іске қосу

Ықтимал зардаптар

Қажжетті шикізат қорларын шығарып алу мүмкіндігінің болмауынан, жобалау мен өндірісте жіберілген кемшіліктерден, күтілген пайдалану параметрлеріне жетуге қабілеттің жоқтығынан немесе күрделі және операциялық шығындардың болжанған деңгейлерінен асып кету кесірінен жобаның ойдағыдай өтелмеу ықтималдығы бар. Жаңа жобаларды тиімді басқара алмау немесе қаржыландырудың жетіспеушілігі жобаларды аяқтауға кедергі келтіруіне немесе кешіктіріп жүзеге асырылуына әкеп соғуы мүмкін.

Операциялық тәуекел – ішкі үрдістерді жүзеге асыру барысында қызметкерлер тарапынан жіберілген қателер немесе кемшіліктер, ақпараттық жүйелер мен технологиялардың қызмет етуі нәтижесінде, сондай-ақ сыртқы оқиғалар салдарынан шығынның туындау тәуекелі.

Операциялық тәуекел түрлері:

1. жауапкершілік бөлу, есеп беру және басқару құрылымы, дұрыс емес ұйымдастырушылық құрылымына байланысты тәуекелдер;
2. стратегиялық басқару, ақпараттық технологиялар саласындағы дұрыс емес стратегиялардан, саясаттардан және/немесе стандарттардан, бағдарламалық камсыздандыруды қолданудағы кемшіліктерден, Банк мақсаттарын іске асыруды дұрыс емес ресурстық камсыздандырудан болған тәуекел, қойылған міндеттерін сапасыз іске асыруға байланысты тәуекел;
3. дұрыс емес ақпаратқа не оны тиісінше пайдаланбауға байланысты тәуекел;
4. бизнес-үрдістерді дұрыс емес құруға не ішкі ережелерді әлсіз бақылауға байланысты тәуекел;
5. банк операцияларына сыртқы ықпал етудің тосын немесе бақыланбайтын факторларынан болған тәуекел;
6. ішкі құжаттарда/ережелерде кемшіліктер немесе қателер болуына байланысты тәуекел;
7. клиенттік базаның тарылуына, қызметкерлер құрамының қате әрекеттеріне байланысты тәуекел.

Операциялық тәуекел – қызметкерлердің және ақпарат жүйелерінің немесе сыртқы оқиғалардың алшақ немесе қате іс-әрекеттері, ішкі үрдістері нәтижесінде шығын туындау тәуекелі.

Операциялық тәуекелдерді басқару жүйесін іске асыру мақсатында ішкі операциялық тәуекелдерді бірегейлендіру, бағалау, өлшеу, мониторинг жүргізу, болдырмау/жұмсартуды қамтамасыз ететін тұрақты процедуралар жүргізіледі. Операциялық тәуекелді басқару үрдісін ұйымдастыру кезіндегі тәжірибеде Қазақстан Республикасы заңнамасының, мемлекеттік уәкілетті органдардың нормативті құқықтық актілерінің талаптарына, ұсынымдарға сәйкес ұстанымдарды басшылыққа алады.

1 кесте

Көрсеткіш	2005ж.	2006ж.
1. Айналым қаражаты	258,9	245,4
2. Материалдар және азық-түлік	14,6	12,6
3. МБП	19,6	18,6
4. Ағымдағы берешек	55,7	64,6
5. Жарғылық капитал	146,3	146,3
6. Пайлық капитал	445,5	415,5
7. Қосымша салынған капитал	22,9	22,3
8. Резервтік капитал - -		
9. Сату көлемі	45,4	58,6
10. Бірлік үшін баға (тг)	220,1	159,6
11. МӨЗ сатудан түсетін пайда	44,3	440,3
12. Ұзақ мерзімді емес активтер	153,3	44,5
13. Алынған вексельдер	99,3	87,6
14. Тауарлар, жұмыстар, қызметтер үшін дебиторлық берешек		1 24,3 55,6

15. Есеп айырысулар бойынша дебиторлық берешек 22,4 33,3

16. Ағымдағы қаржылық инвестициялар 18,3 12,1

17. Болашақ кезеңдердің шығыстары 28,6 14,8

R=0 ... 1-міндеттемелерді орындай алмау және қалыпты жұмыс істеу.

R=1 ... 30-жаңа өніммен нарыққа шығу қаупінің жоғары деңгейі.

R=31...55-жаңа тауарлармен нарыққа шығу қаупінің орташа жоғары деңгейі.

R=56 ... 76 – ең төменгі шығындармен жаңа тауарлармен нарыққа шығу қаупінің орташа төмен деңгейі.

R=77...100 – ең аз шығындармен және тез қайтарумен жаңа тауарлармен нарыққа шығу қаупінің төмен деңгейі.

кәсіпорын тәуекелдері бойынша міндеттер:

Келесі формуланы қолдана отырып, жаңа өніммен нарыққа шығатын компанияның тәуекел дәрежесін есептей және бағаланады:

$$P = \sum_{n=1}^6 K_p$$

P-тәуекел дәрежесі;

K_p-тәуекел көрсеткіші

1) өтімділік коэффициентін анықтаймыз.

КЖ = (айналым қаражатының сомасы-қорлардың сомасы) / ағымдағы берешектің сомасы

Қорлардың қосындысы = материалдар мен тамақ + МБП

Қорлардың қосындысы = 14,6+19,6=34,2

Кл = (258,9 – (14,6+19,6))/55,7=4,03

2) капитал коэффициентін анықтаңыз.

Кк = міндеттемелер сомасы / меншікті капитал сомасы

Міндеттемелер сомасы = тауарлар, жұмыстар, қызметтер үшін дебиторлық берешек+ есептер бойынша дебиторлық берешек

Меншікті капитал сомасы = жарғылық капитал + үлестік капитал + қосымша салынған капитал + резервтік капитал

Кк = (124,3+22,4)/(146,3+445,5+22,9)=0,24

3) жалпы пайда коэффициентін анықтаймыз.

Квп = жалпы пайда сомасы / сату көлемінің сомасы

Жалпы пайда = өнімді сатудан түскен пайда + ОПФ сатудан түскен пайда + операциялық емес қызметтен түскен пайда

Өнімді сатудан түскен пайда = сату көлемі * бағасы-ҚҚС

Квп = ((45,4*0,2201-45,4+0,2201*0,2)+44,3)/45,4=1,15

4) өндіріс рентабельділігінің коэффициентін анықтаймыз.

Крп = жалпы пайда сомасы/меншікті капитал сомасы.

Крп = ((45,4*0,2201-45,4+0,2201*0,2)+44,3)/(146,3+445,5+22,9)=0,09

5) активтердің рентабельділік коэффициентін анықтаймыз.

Кра = таза пайда сомасы/активтер сомасы

Таза пайда = жалпы пайда-пайдаға салынатын салық

Активтер сомасы = ұзақ мерзімді активтер + алынған вексельдер + тауарлар, жұмыстар, қызметтер үшін дебиторлық берешек + есеп айырысулар бойынша дебиторлық берешек + ағымдағы қаржылық инвестициялар + болашақ кезеңдердің шығыстары

$$\text{Кра} = (52,2 - (52,2 * 0,25)) / (153,3 + 99,3 + 124,3 + 22,4 + 18,3 + 28,6) = 0,09$$

6) айналым қаражатының тиімділік коэффициентін анықтаймыз.

Кэос = сату көлемінің сомасы / меншікті айналым капиталының сомасы

Меншікті айналым капиталының сомасы = алынған вексельдер + тауарлар, жұмыстар, қызметтер үшін дебиторлық берешек + есеп айырысулар бойынша дебиторлық берешек + ағымдағы қаржы инвестициялары + болашақ кезеңдердің шығыстары

$$\text{Кэос} = 45,4 / (99,3 + 124,3 + 22,4 + 18,3 + 28,6) = 0,16$$

7) кәсіпорынның тәуекелін анықтаймыз.

$$P = 4,03 + 0,24 + 1,15 + 0,09 + 0,09 + 0,16 = 5,76$$

Осылайша, бұл жасалмауы керек, өйткені компания пайданың орнына шығын келтіреді.